

List Filemonovi

Obsah listu

Jedná se o Pavlův dopis svému známému Filemonovi. Filemon byl bohatý koloský občan a nejspíše významným členem místní církve. U jeho křesťanských začátků stál právě apoštol Pavel.

Apoštol zde píše Filemonovi ohledně otroka Onezima. Ten uprchl od Filemona, přičemž mu způsobil blíže neurčenou škodu. Pavel Onezima přivedl ke Kristu a když zjistil, že uprchl od Filemona, se kterým se Pavel znal, posílá otroka zpět svému pánu. Pavel zde prosí, aby Filemon Onezima přijal zpět, přičemž jej vybízí k vlídnému přístupu a k přijetí otroka jako bratra (v Kristu).

Historické souvislosti

List byl Pavlem napsán při pobytu ve vězení. Nepanuje jednoznačná shoda na místě (a tím i času) sepsání. Varianty jsou tři – Efez (55), Cesarea (58–60) nebo Řím (61–63).

Co do autentičnosti listu, v současné době nepanují výraznější pochybnosti. Jazyková, stylistická i obsahová stránka hovoří poměrně jasně o Pavlově autorství.

V rámci bible jej řadíme k tzv. listům z vězení (Filipským, Efezským, Koloským a Filemonovi). Bližší souvislosti bychom s rezervou mohli hledat v listu Koloským. Pro toto spojení hovoří fakt, že adresát listu Filemonovi byl koloským občanem a dále Pavlova zmínka v listu do Kolos o jistém Onezimovi (Ko 4,9). Na druhou stranu je nutno si uvědomit, že jméno Onezimos (Užitečný) bylo tehdy běžným jménem otroků.

Význam

List Filemonovi je krátký, má osobní ráz a není zde tedy prostor pro rozsáhlá učení. Přesto má v biblickém kánonu své místo, a to jako jistý příklad vlivů evangelia na společenské poměry. A tak na rozdíl od jiných listů, v nichž se většinou již přímo zabýváme obecnými principy, které následně aplikujeme na konkrétní situace v našem životě, v listu Filemonovi již máme uveden názorný příklad, jehož obecné poselství není vyjádřeno jednoznačně.

Jedním z nejvýznamnějších a nejčastěji zmiňovaných významů je postoj křesťanství k otázce otroctví. Pavlův postoj vychází ze skutečnosti, že otroctví v tehdejší společnosti běžně fungovalo. Ačkoli bychom asi čekali radikálnější postoj, kterým by Pavel jednoznačně a autoritativně otroctví zavrhl jako neslučitelné s Božím pohledem na člověka, apoštol volí jinou cestu.

Filemona vybízí k dobrovolné změně smýšlení. V osmém verši poukazuje na fakt, že by mu mohl nařídit, ale raději prosí. Ve čtrnáctém verši to potvrzuje slovy:

„...aby tvá dobrota nebyla jakoby vynucená, nýbrž aby byla dobrovolná.“

Pavlův nesouhlas s otročským zřízením je zde nevyslovený. Nechce nikomu nic nařizovat a vytvářet jakousi překážku absolutního vrchnostenského zákazu. Způsob, jakým chce otroctví změnit je dobrovolné upuštění na základě křesťanské lásky a faktu, že otroci jsou lidé, jako ostatní. I proto zde Pavel nazývá Onezima „drahým jako mé vlastní srdce“ (verš 12) a v 16. verši jej již sám nazývá milovaným bratrem.

Tento přístup pak postupně formoval další generace a vedl tak k postupné likvidaci otroctví nikoli „shora“ (nějakým všeobecným zákazem), ale „odspodu“, tedy že lidé sami dobrovolně na otroctví změnilí názor.

Vidíme tedy, že tento list, ačkoli je textem krátký, má rozsáhlý vliv na podstatné rysy společnosti. Navíc právě odtud, tedy z problematiky otroctví, pocházejí i novozákonní příměry otroctví hříchu a Kristova vykoupení. Protože je to však problematika obsáhlá a náročná, odkazuji v tomto směru na odbornou literaturu a pro začátek vřele doporučuji rozhovor s panem Sokolem v Českém rozhlasu:

<https://temata.rozhlas.cz/otroctvi-8021494>

Listu Filemonovi ale můžeme přisoudit i širší význam, který přesahuje tematiku otroctví. V obecném pojetí nám příběh ukazuje jeden ze způsobů, jak nejen řešit sporné situace, ale staví zde do jisté míry základy fungování novozákonní církve.

Pavel zde odkládá mocenské působení své autority a místo toho využívá principy dobrovolnosti, která vychází z křesťanské rovnosti, úcty a lásky. Dobrovolné jednání odráží svobodu, se kterou nás Bůh stvořil. Je i v souladu s povahou novozákonního vztahu s Bohem, který je založen na našem svobodném rozhodnutí v osobní rovině. V širších důsledcích tak Pavlova výzva k jednání z vlastní vůle vedené naším novým smýšlením v Kristu klade zodpovědnost každého z nás za učiněná rozhodnutí.

Tato dobrovolnost pak prostupuje celým církevním zřízením. Nikdo není ke své víře nucen, není dána povinnost chodit do církve, služba je dobrovolným převzetím povinnosti a kazatelé a pastoři nemohou ve většině případů nic zakázat nebo přikázat, ačkoli jsou případy (a i apoštol Pavel se s nimi setkal), kdy je nutné jistou autoritu použít. Obecně ale můžeme říci, že primárně se využívá principu dobrovolnosti a až pokud nepostačuje, je možné uplatnit vrchnostenskou autoritu.

Shrnutí

Vidíme, že ačkoli je list Filemonovi jen krátkým dílem s poměrně jednoduchým příběhem z praxe, zaujímá v biblickém kánonu důležité místo a jeho poselství je rozsáhlejší, než se na první pohled zdá. Pavlův pohled na Onezima i způsob jednání s Filemonem nám odhaluje nejen nový pohled na otroctví, ale i další rozměr Kristova vykoupení. V praxi nám ukazuje bratrskou lásku, která by měla být znát na církevních vztazích.